

Lectuur

J. DRAYCOTT & E.-J. GRAHAM, *Bodies of Evidence. Ancient Anatomical Votives Past, Present and Future*, Routledge, Londen, New-York, 2017.

C. PERRÉE, "Exposer le miracle ou mettre de l'ordre dans le désordre de la foi. Étude de trois salles votives au Brésil, en France et au Mexique", in: *Terrains & travaux* 30.1, 2017, pp. 143-162.

J.-P. TROMBETTA, "Les ex-voto : continuité et renouveau", in: C. PRIGENT (éd.), *Art et société en France au XVe siècle*, Maisonneuve & Larose, Parijs, 1999, pp. 613-620.

I. WEINRYB, *Ex Voto: Votive Giving Across Cultures*, Bard Graduate Center, New York, 2016.

Met dank aan

Zahava Seewald
Céline Bultreys
Anne Deckers

Research en tekst

Meggy Chaidron

Grafisch ontwerp

Collin Hotermans

NL vertaling

Macha Snouckaert van Schauburg

V.U.

Marcel Vermeulen
1 Raadsplein
1070 Anderlecht

Anderlecht
1070

DE BIJZONDERE VOORWERPEN NR. 6

Een wens voor een wonder: ex voto's, voorwerpen van volksdevotie

Tijdens de periode dat het Begijnhof gesloten is vanwege renovatiewerkzaamheden zet het Erasmushuis elke maand een bijzonder voorwerp uit de omvangrijke historische, archeologische, folkloristische en religieuze collectie van de gemeentelijke musea in de kijker.

"De gelofte waarbij men iets aan God belooft"..., aldus definieert Sint-Thomas van Aquino, een theoloog uit de 13de eeuw, het gebruik van het *votum*, een heidense gewoonte die de Kerk zich in de beginperiode van het christendom heeft toegeëigend (volgens Erasmus). De geloften, gematerialiseerd in de vorm van voorwerpen of geld geschonken aan een bijzondere heilige, worden ex voto's genoemd, afgeleid van het Latijnse *ex-voto suscepto* (als gevolg van een onderschreven gelofte). Als schilderijen van heiligen, prenten met dankbetuigingen of morfologische voorwerpen van was die een ziek (of genezen) ledemaat moeten voorstellen, kunnen deze votiefvoorwerpen een veelheid van vormen aannemen, waaronder in onze tijd de aangestoken kaars in een kerk het meest voorkomt.

De ex voto in de praktijk

Volgens het katholieke ceremonieel dienen de wensen te worden geformuleerd binnen een heiligdom en de gelovige moet deze daad van genade verdienen door middel van een inspanning, een gift, een pelgrimstocht of eender welke verplichting die hij zichzelf oplegt. Ex voto's worden in twee categorieën onderverdeeld: 1) de gunstig stemmende ex voto, bedoeld om een verzoek aan een godheid of een heilige te ondersteunen en 2) de dankzeggende ex voto, die dient om de bemiddelaar voor zijn bemiddeling te bedanken. Een ex voto is nooit rechtstreeks tot God of Christus gericht, maar aan de Maagd Maria of aan een welbepaalde Heilige, naargelang van diens « specialisatie ». Zo wordt Sint-Jacobus de Meerdere aangeroepen ter genezing van reumatiek, Sint-Sebastiaan tegen de pest en Sint-Guido, patroonheilige van Anderlecht, ter bestrijding van dysenterie en ziekten van de veestapel. En schiet een Heilige in zijn opdracht tekort, dan wordt er afstand gedaan van diens cultus. Ex voto's, geproduceerd in grote hoeveelheden, kunnen worden gepersonaliseerd (kostbare metalen, verfijnde voorwerpen, enz.), waarbij de kosten en de kwaliteit van het voorwerp in rechtstreeks verband staan met de omvang van de gevraagde gunst.

De ex voto's van het Erasmushuis

De hier tentoongestelde anatomische voto's van was zijn miniatuurledematen (hart, ogen, spataderbeen, een loop neus ...), als verlengstuk van het lichaam van de gelovige, soms onder geïdealiseerde vorm, gezond of, integendeel, door kwalen aangetast, zodat de goddelijke interventie er zijn uitwerking op kan hebben of geschonken na genezing. Deze voorwerpen werden waarschijnlijk vóór het einde van de 20ste eeuw geproduceerd, periode waarin de ex voto's de vorm aannamen van tegeltjes met gegraveerde dankbetuigingen. Talloze ex voto's zijn tegenwoordig verdwenen, waarbij de meest kostbare werden gesmolten of herbruikt.

1 Anatomische ex voto in de vorm van een hart

Votiefbeeldje van was, dat een hart voorstelt.

België, eind 20ste eeuw

Was

7,5 x 6,5 cm

Inv. BEG 5904

2 Anatomische ex voto in de vorm van een been

Votiefbeeldje van was, dat een been voorstelt.

België, eind 20ste eeuw

Was

6,4 x 4,2 cm

Inv. BEG 5918

3 Anatomische ex voto in de vorm van een paar ogen

Votiefbeeldje van was, dat een paar ogen voorstelt.

België, eind 20ste eeuw

Was

4,3 x 9 cm

Inv. BEG 5909

4 Anatomische ex voto in de vorm van een been

Votiefbeeldje van metaal dat een been voorstelt.

De uitstulpingen op het been zouden eventueel spataders voorstellen.

België, eind 20ste eeuw

Metaal

9,7 x 4,5 cm

Inv. BEG 5905

5 Anatomische ex voto van een loopneus

Votiefbeeldje van metaal dat een lopende neus voorstelt.

België, eind 20ste eeuw

Metaal

6,8 x 4,4 cm

Inv. BEG 5907